

ПРАВА ЛЮДИНИ
ЖІНОК ЗІ
СПІЛЬНОТИ ЛБТІК
В УКРАЇНІ

Canada

ІНСАІТ

UN
WOMEN

У цій публікації наведено огляд національних правових актів та документів ООН щодо прав жінок ЛБТІК та представлена стисла інформація про ситуацію стосовно прав жінок ЛБТІК в Україні.

Хоча що всі члени спільноти ЛГБТІК стикаються з дискримінацією, насильством, соціальною ізоляцією та маргіналізацією, у цій брошурі увага зосереджена конкретно на жінках ЛБТІК у відповідності з рекомендаціями Заключних зауважень до восьмої періодичної доповіді України щодо виконання Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.

Мета цієї публікація полягає у наданні підтримки активістам громадянського суспільства, які відстоюють інтеграцію прав ЛГБТІК в українське законодавство та політику.

ООН Жінки є структурою ООН, яка зосереджує свої зусилля на досягненні гендерної рівності та розширенні прав і можливостей жінок. Структура ООН Жінки, що захищає права жінок та дівчат, була створена для прискорення прогресу у всьому світі з метою задоволення їх потреб. Структура ООН Жінки надає підтримку державам-членам ООН у встановленні глобальних стандартів для досягнення гендерної рівності та працює разом з державними органами та громадянським суспільством над розробкою законів, стратегій, програм та послуг для дотримання цих стандартів. Діяльність організації направлена на сприяння рівноправній участі жінок у всіх аспектах життя, зосереджуючи свої зусилля на п'яти пріоритетних напрямках: зміцнення жіночого лідерства та участі; ліквідації насильства щодо жінок та дівчат; залучення жінок на всіх етапах розбудови миру та безпеки, а також до гуманітарних дій; розширення економічних можливостей жінок; забезпечення належної уваги до питань гендерної рівності в процесах планування та складання бюджетів.

Також структура ООН Жінки координує та сприяє зусиллям системи ООН у просуванні гендерної рівності.

Як правозахисна організація, структура ООН Жінки усвідомлює, що уявлення про гендерні ролі та стереотипи ґрунтуються на патріархальних соціальних нормах та підкріплюються щоденними діями, що карають гендерну ідентичність та сексуальність, які відрізняються від гетеронормативних.

ООН Жінки висловлює подяку Олені Шевченко, Оксані Гузь, Ользі Семеновій, Юліані Мовчан і всьому колективу громадської організації «Інсайт» та співробітникам, які працювали над підготовкою цієї брошури.

ГО «Інсайт» - це українська неурядова організація, ключові цінності якої складаються з принципів рівності, свободи, включення в життя суспільства та різноманіття всіх соціальних груп. Організація займається діяльністю з захисту прав людини та підвищення обізнаності, надає допомогу та підтримку ЛГБТІК-людям. Організація об'єднує лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів та квірів, які поділяють мету й переконання організації та прагнуть до створення справді демократичного й толерантного суспільства.

Ця публікація стала можливою дякуючи технічній та фінансовій підтримці проекту ООН Жінки «CEDAW в дії!». Проект фінансується Міністерством міжнародних справ Канади.

Думки, висловлені у цій публікації, є думками авторів і не обов'язково відображають погляди структури ООН Жінки, Організації Об'єднаних Націй або будь-якої з пов'язаних з нею організацій.

© UN Women 2019. Всі права захищені.

ПРАВА ЛЮДИНИ
ЛЕСБІЙОК, БІСЕСУАЛОК,
ТРАНСГЕНДЕРНИХ,
ІНТЕРСЕС ТА КВІР ЖІНОК
В УКРАЇНІ

ЗМІСТ

Вступ	7
Сексуальність людини. Компоненти сексуальності	10
Права людини ЛГБТІК-людей	13
Насильство щодо ЛГБТІК-людей. Види та особливості	19
Дискримінація і насильство щодо жінок ЛБТІК	21
Стандарти ООН щодо захисту прав жінок ЛБТІК	24
Дискримінація та порушення прав людини в Україні	27
Чого вимагає спільнота ЛГБТІК?	32
Моменти, що викликають занепокоєння, та рекомендації Комітету CEDAW України	35
Рекомендації українських активістів ЛГБТІК	36
Глосарій	38
Практичні приклади	41

СКОРОЧЕННЯ

CEDAW	Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
Заключні зауваження Комітету CEDAW	Заключні зауваження Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
ВПП	Всесвітня продуктова програма
ГО "Інсайт"	Громадська організація "Інсайт"
Комітет CEDAW	Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок
ЛГБТІК	Лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, інтерсекси та квіри Узагальнюючий термін для людей гомосексуальної, бісексуальної та не-гетеросексуальної орієнтації, трансгендерних, не-бінарних та інтерсексуальних осіб
МОП	Міжнародна організація праці
НУО	Неурядова організація
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ООН Жінки	Структура Організації Об'єднаних Націй з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок
ПРООН	Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй
РПЛ ООН	Рада з прав людини Організації Об'єднаних Націй
СОГІССО	Акронім для: сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність і самовираження та статеві ознаки
УВКПЛ	Управління Верховного комісара ООН з прав людини
УНП ООН	Управління з питань наркотиків та злочинності Організації Об'єднаних Націй
ЦСР	Цілі сталого розвитку
ЮНЕЙДС	Об'єднана програма Організації Об'єднаних Націй з ВІЛ/СНІД
ЮНЕСКО	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
ЮНІСЕФ	Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй
ЮНФПА	Фонд Організації Об'єднаних Націй у галузі народонаселення

ВСТУП

Останнім часом в Україні спостерігається підвищення обізнаності громадськості про насильство і дискримінацію щодо лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів та квірів (ЛГБТК) та зростання вимог щодо поваги прав людини без будь-яких обмежень. Права людей з іншою сексуальною орієнтацією, гендерною ідентичністю та/або гендерним самовираженням і статевими ознаками (СОПССО) розглядаються скоріше не як юридичне, а як політичне питання, водночас ним часто маніпулюють, дискредитуючи цінність та значення прав людини. Внаслідок такого підходу права людини можуть помилково вважатися такими, що надаються державою за згодою громадськості, а не універсальними, невід’ємними правами кожної особи. Запобігання та ліквідація насильства і дискримінації потребують значних зусиль з боку уряду держави. Крім того, необхідно забезпечити доступ до правосуддя осіб, які постраждали від злочинів або дискримінації. Організація Об’єднаних Націй розробила свої рекомендації, у яких передбачені дії з боку урядів та

інших суб’єктів для забезпечення дотримання прав людини.

У нормативно-правовій базі ООН визначається широкий спектр прав людини і приділяється увага відповідальності урядів за їх виконання. Держави-члени надають періодичні доповіді про виконання ними ратифікованих міжнародних договорів, включаючи Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), яка набула чинності в 1981 році. В 2017 році, коли Україна надала свою восьму періодичну доповідь щодо виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, декілька неурядових організацій, у тому числі ГО «Інсайт», подали 14 альтернативних доповідей, які висвітлювали, серед інших питань, ситуацію лесбійок, бісексуальних жінок, трансгендерних та інтерсексуальних людей в Україні. Альтернативна доповідь про права жінок ЛБТК була представлена на 66-й сесії Комітету ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок¹ (Комітет CEDAW). Комітет CEDAW взяв до уваги деякі

рекомендації та включив їх у Заключні зауваження до восьмої періодичної доповіді України щодо виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок².

ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ВСІХ ФОРМ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЩОДО ЖІНОК, ЗАКЛЮЧНИХ ЗАУВАЖЕНЬ КОМІТЕТУ ТА ІНШИХ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ ВАЖЛИВО РОЗУМІТИ, ЩО КОНЦЕПЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ Є БАГАТОГРАННОЮ.

Це означає, що до розуміння цієї концепції необхідно підходити структурно, що, зокрема, передбачає необхідність розуміти та визнавати факт взаємного накладання різних ідентичностей та існування множинної дискримінації (за кількома ознаками) щодо різних груп осіб. Наприклад, якщо говорити про права жінок в цілому, потрібно розуміти, що жінки можуть бути різними і належати до

¹ Заключні зауваження до восьмої періодичної доповіді України, надані Комітетом з ліквідації дискримінації щодо жінок: , 66 сесія (13 лютого – 3 березня 2017 року). Див. за посиланням: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=1071&Lang=en

² A/RES/34/180. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (18 грудня 1979 року): <http://www.un-documents.net/a34r180.htm>

різних етнічних, національних або вікових груп, вони можуть мати різну сексуальну орієнтацію, ґендерну ідентичність, можуть мати інвалідність тощо. Отже, потреби й проблеми жінок можуть відрізнятися залежно від групи. Так, потреби лесбійки з ромської етнічної групи можуть суттєво відрізнятися від потреб гетеросексуальної жінки, яка є представницею середнього класу і живе у великому місті. Загалом, жінки стикаються з системною дискримінацією за ознакою статі та насильством. Якщо б не існувало гетеропатріархальних звичаїв та підпорядкування жінок чоловікам, ніколи не було б сексизму, ґендерно-зумовленого насильства, домашнього та сексуального насильства тощо.

Коли ви усвідомлюєте, що віками жінки як група боролися за свої права, включаючи право голосувати, право володіти і успадковувати майно, право на освіту тощо, стає зрозуміло, що бути жінкою, а також, наприклад, лесбійкою - означає зазнавати множинної дискримінації, коли особа

може дискримінуватися одразу за кількома ознаками. Особливе занепокоєння викликає тривале виключення жінок, які стикаються з множинною дискримінацією, з процесів прийняття рішень і реформування, відновлення і миробудування. Групи, які зазвичай постійно залишаються виключеними з життя суспільства та ізольованими,

в тій чи іншій мірі представлені жінками, які живуть за межею бідності, жінками з інвалідністю, жінками з сільської місцевості, молодими жінками, жінками похилого віку, представницями етнічних меншин, особливо ромської спільноти, внутрішньо переміщеними жінками, представницями ЛБТК³ спільноти тощо.

«Усі люди мають рівне право жити вільно від насильства, переслідування, дискримінації та стигматизації. У міжнародно-правових актах про права людини встановлюються правові зобов'язання держав щодо забезпечення реалізації цих прав кожною людиною, без дискримінації. Схвалюючи зростаючі зусилля багатьох країн щодо захисту прав ЛГБТІ-людей, ми все ще серйозно стурбовані тим, що в усьому світі мільйони ЛГБТІ-осіб, тих, кого вважають ЛГБТІ, та їхні сім'ї, стикаються з розповсюдженими порушеннями прав людини. Це явище являє собою підставу для тривоги, а також - для дій».

Спільна заява 12 структур ООН (МОП, УВКПЛ, Секретаріату ЮНЕЙДС, ПРООН, ЮНЕСКО, ЮНФПА, УВКБ ООН, ЮНІСЕФ, УНП ООН, ООН Жінки, ВПП та ВООЗ), яка містить заклики до держав терміново вжити заходів для ліквідації насильства і дискримінації щодо дорослих, підлітків та дітей, які належать до спільноти ЛГБТІ, 29 вересня 2015 року⁴.

³ ЛГБТІК – лесбійки, геї, бісексуали, трансґендери, квіри та інтерсекс-люди.

⁴ Організація Об'єднаних Націй, Спільна заява ООН про ліквідацію насильства і дискримінації людей, які належать до спільноти лесбійок, геїв, бісексуалів, трансґендерів та інтерсексів. Див. за посиланням: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Discrimination/Joint_LGBTI_Statement_ENG.PDF

СЕСУАЛЬНІСТЬ
ЛЮДИНИ.
КОМПОНЕНТИ
СЕСУАЛЬНОСТІ

НАУКОВЦІ І ДОСЛІДНИКИ РОЗРІЗНЯЮТЬ П'ЯТЬ ОСНОВНИХ КОМПОНЕНТІВ СЕКСУАЛЬНОСТІ:

1. Біологічна стать, статеві ознаки
2. Гендерна ідентичність і самовираження
3. Гендерна соціальна роль
4. Сексуальна орієнтація
5. Сексуальна ідентичність.

Сексуальність людини є центральним аспектом людського ества протягом усього життя і охоплює стать, гендерні ідентичності та ролі, сексуальну орієнтацію, еротизм, задоволення, інтимність і репродуктивну функцію. Сексуальність проявляється і виражається в думках, фантазіях, бажаннях, переконаннях, поглядах, цінностях, поведінці, звичках, ролях та стосунках. Хоча сексуальність може включати всі ці чинники, не всі вони завжди проявляються або виражаються. На сексуальність впливає взаємодія біологічних, психологічних, соціальних, економічних, політичних, культурних, етичних, правових, історичних, релігійних і духовних факторів⁵.

Фактично, сексуальність - це природна потреба, і водночас функція організму, так само як дихання або відчуття голоду. Сексуальність притаманна всім без винятку людям, хоча прояви та компоненти сексуальності можуть бути різноманітними і відрізнятися у кожної людини.

Варто розуміти, що сексуальність людини може бути повністю автономною і не пов'язаною з іншими аспектами життя; вона не може бути строго пов'язана з соціальними і релігійними нормами. Сексуальність - по

своїй сутності складне поняття, що містить комплекс біологічних та соціальних чинників.

Біологічна стать - це набір ознак, включаючи статеві хромосоми, статеві гормони, статеві клітини, зовнішні та внутрішні статеві органи, а також вторинні статеві ознаки.

Гендерна ідентичність - це відчуття власної приналежності до певної статі. Гендер - це соціальне утворення, гендер не обов'язково збігається з біологічною статтю і не пов'язаний з сексуальною орієнтацією.

Гендерна соціальна роль - це тип соціальної поведінки, яка формується під впливом культурних норм даного суспільства і зазвичай визначає, що вважається нормальною «чоловічою» і «жіночою» поведінкою.

Сексуальна орієнтація - це емоційний, романтичний та/або фізичний потяг до осіб протилежної статі (тобто гетеросексуальність), власної статі (тобто гомосексуальність) або обох статей (тобто бісексуальність). З 1993 року ВООЗ виділяє три основні види сексуальної орієнтації, а саме гетеросексуальність, гомосексуальність і бісексуальність. Жоден з широко відомих

⁵ Це робоче визначення було розроблено у процесі консультацій з міжнародними експертами, починаючи з Технічної консультації з питань сексуального здоров'я в січні 2002 року Джерело: Сексуальне здоров'я та його зв'язки з репродуктивним здоров'ям: оперативний підхід, стор. 3. Див. за посиланням: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/258738/9789241512886-eng.pdf;jsessionid=CECBF0A03AF54E5A2CF379214B764CB4?sequence=1>

видів сексуальної орієнтації не вважається психічним розладом⁶.

Сексуальна орієнтація не пов'язана з сексуальними уподобаннями людини, тобто фантазіями, бажаннями та пристрастями, які можуть реалізуватися у відповідній сексуальній поведінці.

Сексуальна ідентичність - це усвідомлення себе як особистості з певною сексуальною орієнтацією. Сексуальну ідентичність людини формують численні фактори, хоча деякі дослідники та нефактивці старанно шукають певні «фактори», що сприяють формуванню сексуальної ідентичності. Сексуальна ідентичність не є еквівалентом сексуальної орієнтації людини і не обов'язково повинна з нею збігатися.

Якщо людина відчуває себе комфортно з іншою особою будь-якої статі, і якщо це робить їх обох щасливими і задоволеними, то це якраз той фактор, який дійсно вказує на природне сексуальне задоволення людини. Аналіз міфів і помилкових припущень, а також дослідження і розуміння різних моделей сексуальної реакції - все це сприяє сексуальному задоволенню кожної людини.

⁶ ВООЗ, Запропоноване зняття класифікації з категорій захворювань, пов'язаних із сексуальною орієнтацією, в Міжнародній статистичній класифікації захворювань та супутніх проблем, пов'язаних зі здоров'ям (МКЗ-11). Див. за посиланням: <https://www.who.int/bulletin/volumes/92/9/14-135541/en/>

⁷ Афіна Нгуен, Просування та захист прав лесбійок, бісексуальних жінок, трансгендерних та інтерсексуальних осіб (ООН Жінки, 2017 рік), стор. 17. Див. за посиланням: <http://asiapacific.unwomen.org/en/digital-library/publications/2016/05/promoting-and-protecting-the-rights-of-lgbti>

ВИРАЖЕННЯ ПРАВ ЖІНОК ЛБТІК ЯК РАДИКАЛЬНИЙ ВИКЛИК ГЕТЕРОПАТРИАРХАЛЬНОМУ СВІТОГЛЯДУ

Трансгендерні, інтерсексуальні, чоловікоподібні або андрогінні жінки (будь-якої сексуальної орієнтації) демонструють вражаючу пластичність ґендерних відмінностей і дестабілізують гетеронормативну бінарну ґендерну систему, де є мужній чоловік і жіночна жінка. Жіночий рух вже давно заявляє, що ґендер - це є щось інше, ніж стать, і що ґендер є соціальним утворенням, яке в патріархальному суспільстві часто є більш несприятливим щодо жіночої статі. Рисам, пов'язаним з жіночністю, часто надається менша цінність, ніж рисам, які асоціюються з мужністю. Незважаючи на соціальну сутність ґендеру, «мужність» і «жіночість» прижилися, набувши природності, і сприймаються як органічні прояви, притаманні відповідно чоловічій і жіночій статі, а не визнаються як набуті та засвоєні способи буття і поведінки, які формуються в соціумі.

Радикально-дестабілізуючий вплив трансгендерних, інтерсексуальних і «чоловікоподібних» жінок полягає в тому, що вони позбавляють ґендер природності і відтворюють ґендерне вираження на нібито неправильному тілі, тим самим розриваючи зв'язок між мужністю й чоловіком та жіночністю й жінкою, демонструючи перформативну та набуту природу ґендеру. Більш того, факт співіснування і взаємодії як чоловічих, так і жіночих рис в межах одного індивідууму ставить під сумнів взаємовиключаючий і бінарний характер формування ґендеру та уявлення про те, що ґендерне вираження є органічним, притаманним одній біологічній статі, визначається при народженні і не змінюється.

Отже, якщо мета жіночого руху полягає у звільненні жінок від обмежень суто жіночих ґендерних ролей та очікувань, то діяльність з відстоювання прав трансгендерів, інтерсексів, лесбійок, бісексуальних жінок та жінок-квірів з метою вільного вираження їх ґендеру без дискримінації являє собою одночасно радикальний виклик гетеропатріархальному світогляду та необхідний крок у напрямку визволення.

Просування та захист прав лесбійок, бісексуальних жінок, трансгендерних та інтерсексуальних осіб, ООН Жінки, OutRight⁷

ПРАВА ЛЮДИНИ
ЛГБТІК-ЛЮДЕЙ

ЛГБТІК⁸- це узагальнений термін для спільноти лесбійок, гомосексуальних, бісексуальних, не-гетеросексуальних, трансгендерних, небінарних, інтерсексуальних людей та квірів. Права ЛГБТІК-людей ті самі, що й права людини. Немає жодного права, яке притаманне гетеросексуальній людині, але не притаманне гомосексуальній людині, і навпаки. Різниця полягає в здатності користуватися цими правами вільно і в повному обсязі. Нерівні можливості та доступ можуть проявлятися на різних рівнях, наприклад як правові обмеження та соціальні звичаї.

Правові обмеження - це закони, які не передбачають або прямо обмежують рівні можливості для ЛГБТІК та не-ЛГБТІК людей, такі як право на укладення шлюбу та усиновлення дитини.

Соціальні звичаї - це упереджене ставлення до ЛГБТІК-людей, яке обмежує їхнє право користуватися своїми правами, наприклад, коли претенденту на роботу відмовляють у зв'язку з тим, що він гей.

Ось як діють упередження, які врешті решт призводять до обмежень. Коли людина зростає, її оточує інформація, що "лесбійство - це збочення". Пізніше ця людина може уникати або переслідувати іншу особу, яка виглядає як лесбійка або є нею, оскільки "всі знають, що лесбійки - це не нормально". Далі, ця людина може вдаватися до жорстокості, оскільки "лесбійки розбещують", відмовляється надавати допомогу лесбійці, наприклад, медичну допомогу, або відмовляє їй у працевлаштуванні, оскільки "лесбійки - це не нормально". Це соціальні стереотипи і упередження, які часто призводять до застосування правових обмежень до ЛГБТІ-людей.

Жодна людина, незалежно від сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності або будь-яких інших характеристик, ні в якому разі не повинна робити щось надзвичайне, щоб заслужувати або користуватися правами людини. Це переконання ґрунтується на помилковому припущенні, що цінність людей вимірюється виключ-

но їхніми досягненнями. У свою чергу, досягнення враховуються лише за умови їх схвалення соціумом. Суспільство повинно цінувати кожну людину, незалежно від здібностей або досягнень.

Середньостатистична людина ніколи не ставить під сумнів свої власні права та їхню універсальність, а піддає сумніву лише права "інших". Ось тут останнім часом і з'являється явище "особливих прав". Часто, коли йдеться про боротьбу за рівні права та можливості ЛГБТІК, висловлюється думка, що ЛГБТІК-люди начебто вимагають для себе "особливих прав".

Саме тому люди, коли відчувають загрозу їхній звичній привілейованій позиції, намагаються логічно пояснити свій спротив, стверджуючи, що інші вимагають чогось "особливого". Наприклад, білі люди використовували ті ж самі аргументи проти людей з іншим кольором шкіри, яких вони не вважали рівними собі, тож противилися рівності, щоб зберегти своє домінування.

⁸ Олена Шевченко, Ю. Франк. Абетка з прав ЛГБТ. Інформаційно-освітнє видання (ГО "Інсайт", 2014 рік). Див. за посиланням: <https://www.insight-ukraine.org/uploads/files/ukr-final-textw.pdf>

До прав ЛГБТІК, які порушуються найчастіше, відносяться:

- Право на свободу мирних зібрань.
- Право на свободу слова та самовираження.

В останні роки в Україні не було жодного мітингу ЛГБТІК, який би не став об'єктом нападу ультраправих та консервативних організацій.

- Право на повагу приватного та сімейного життя.

У ЛГБТІК-людей в Україні немає законних засобів зареєструвати шлюб або партнерські відносини. Також не існує жодних законних засобів отримання опіки, якими користуються гетеросексуальні люди.

- Право на працю.
- Право на освіту.

ЛГБТІК-люди часто стають об'єктами дискримінації, таких людей звільняють через їхню сексуальну орієнтацію. Лесбійки, бісексуальні та трансгендерні жінки часто стають жертвами сексуальних домагань на роботі.

- Право на справедливий суд.

В Україні злочини, пов'язані з ненавистю на ґрунті гомофобії та трансфобії, не розслідуються правоохоронними органами. У кращому випадку такі злочини класифікують як просте хуліганство.

- Право на охорону здоров'я.

В Україні немає кваліфікованого медичного персоналу, здатного надавати медичну допомогу та послуги трансгендерам, інтерсекс-особам та іншим ЛГБТІК-людям.

Л Г Б Т і к

ЛЕСБІЙКА

термін означає жінку, яку приваблюють в емоційному та/або сексуальному плані особи тієї самої статі/гендеру. Жінка не обов'язково повинна мати сексуальний досвід з іншими жінками для того, щоб визначати себе як лесбійку.

ГЕЙ

термін означає чоловіка, якого приваблюють в емоційному та/або сексуальному плані особи тієї самої статі/гендеру.

БІСЕСУАЛ

означає особу, яка зав'язує любовні та сексуальні стосунки з особами обох статей/гендерів. "Бі" - це скорочена назва бісексуальних людей.

ТРАНСГЕНДЕР

ця термінологія використовується для опису людей, які переходять з одного гендеру в інший. Їх гендерна ідентичність виходить за рамки традиційних визначень сексуальності.

ІНТЕРСЕКС

це загальний термін, який використовується для позначення різноманітних умов (генетичного та/або соматичного характеру), з якими народжується людина, яка має репродуктивну та статеву анатомічну будову, що не відповідає типовим визначенням жінки або чоловіка.

КВІР

узагальнюючий термін для позначення людей, які не є гетеросексуальними та/або не відповідають гендерним нормам⁹.

⁹ Посібник з питань ЛГБТІ для фахівців сфери комунікації. (ЮНЕЙДС, GALE (Глобальний альянс з просвітницької діяльності з питань ЛГБТ)
Див. за посиланням: http://data.unaids.org/pub/manual/2010/lgb0_communication_manual_20100301_en.pdf

СЕКСУАЛЬНЕ І
РЕПРОДУКТИВНЕ
ЗДОРОВ'Я ТА ПРАВА

Сексуальне здоров'я слід розуміти як щось більше, ніж просто відсутність хвороби - це також стан соматичного, емоційного, інтелектуального та соціального благополуччя в плані сексуальності. Сексуальне здоров'я передбачає позитивне ставлення з повагою до сексуальності та сексуальних відносин, можливість мати безпечне статеве життя, яке приносить задоволення, а також відсутність примусу, дискримінації та насильства.

На жаль, ЛГБТІК-люди не будуть відчувати задоволення від своєї сексуальності доти, доки гомосексуальна та бісексуальна орієнтація та трансгендерна ідентичність не вважатимуться нормальним явищем в Україні. Тому ЛГБТІК-людей увесь час супроводжують насильство і дискримінація. До сексуальних прав належать¹⁰:

- Право на сексуальне здоров'я, із забезпеченням доступу до досяжних медичних послуг, пов'язаних з охороною сексуального здоров'я. Порушується обов'язковим лікуванням гомосексуальності і транссексуальності.
- Право на отримання інформації про сексуальність. Порушується офіційною цензурою, такою як релігійна цензура та/ або відсутність доступної інформації про ЛГБТІК.
- Право на сексуальну просвіту. Порушується внаслідок незадовільної та неякісної сексуальної просвіти дітей та молоді.
- Право на фізичну недоторканість. Порушується внаслідок насильства на ґрунті гомофобії і трансфобії і "виправного" зґвалтування лесбійок.
- Право на вибір партнера. У випадку ЛГБТІК-людей воно обмежується внаслідок шлюбів за домовленістю і примусових шлюбів та відсутності законних засобів для реєстрації їхніх стосунків.
- Право вирішувати, коли починати статеве життя. Ускладнюється відсутністю сексуальної просвіти.
- Право на добровільні сексуальні, шлюбні та сімейні відносини. Порушується відсутністю правових засобів для реєстрації відносин.
- Право вирішити зачати і народити дитину. Порушується відсутністю доступу ЛГБТІК-людей до репродуктивних технологій.
- Право на сексуальне задоволення і безпечне сексуальне життя, яке приносить задоволення. Порушується внаслідок насильства і дискримінації.

¹⁰ Міжнародна коаліція жіночого здоров'я. Сексуальні права є правами людини. Див. за посиланням: <https://iwhc.org/articles/sexual-rights-human-rights/>

НАСИЛЬСТВО ЩОДО
ЛГБТІК-ЛЮДЕЙ

ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО БАНКУ, ПРОВЕДЕНЕ В 2014 РОЦІ В ІНДІЇ, ПОКАЗУЄ, ЩО ГОМОФОБІЯ ТА ТРАНСФОБІЯ МОЖУТЬ ВАРТУВАТИ ІНДІЇ ВІД 1,9 МЛРД ДО 30,8 МЛРД ДОЛАРИВ (ША ЩОРІЧНО)¹¹.

Дискримінація щодо ЛГБТІК-людей проявляється багатьма способами, починаючи від нав'язування жорстких ґендерних ролей до відвертого насильства.

Насильство щодо ЛГБТІК спрямоване на людей, які є або вважаються лесбійками, геями, бісексуальними або трансґендерними людьми. Воно також може бути спрямоване на людей, ґендерна ідентичність яких не відповідає соціальним нормам і очікуванням, тобто об'єктами насильства стають нестандартні "жіночні" чоловіки і "мужні" жінки.

Організація Об'єднаних Націй відзначає, що насильство на ґрунті гомофобії та трансфобії спостерігається в усьому світі, і Україна не є винятком¹².

Насильство відбувається в різних місцях: на вулиці, в громадських місцях, у школах, на роботі, в приватних будинках, а також у в'язницях і поліцейських відділках. Воно може відбуватися спонтанно або організовано, може бути скоєне окремими особами або групами людей. Більшість злочинів, зумовлених ненавистю до ЛГБТІК, загалом характеризуються жорстокістю і насильством. Насильство на ґрунті сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності включає як психологічне насильство

(агресивне, тривале психологічне залякування), так і фізичне насильство (фізичну агресію, катування, викрадення та цілеспрямовані вбивства). Інші форми включають сексуальне насильство, фінансове насильство та знущання.

НАСИЛЬСТВО ХАРАКТЕРИЗУЄТЬСЯ НАСТУПНИМИ ОЗНАКАМИ:

- Перевага в силі (сильніший нападає на слабшого)
- Шкода (фізична, емоційна, фінансова тощо)
- Відсутність виходу з такої ситуації
- Рецидиви (так зване "коло насильства", тобто повторний цикл насильства і жорстокого поведіння).

Напади на людей через їх сексуальну орієнтацію, ґендерну ідентичність і самовираження та статеві ознаки часто обумовлені бажанням покарати їх за начебто ігнорування ґендерних норм. Такі напади вважаються формою ґендерно-зумовленого насильства. Не треба бути лесбійкою, геєм, бісексуалом, трансґендером або квіром, щоб на вас напали: достатньо навіть того, що вас просто сприймають як гомосексуальну людину або людину з трансґендерною ідентичністю, щоб вам загрозувало насильство.

¹¹ Практичний приклад Індії: Економічна вартість гомофобії. Див. за посиланням: <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/SAR/economic-costs-homophobia-lgbt-exclusion-india.pdf>

¹² Незалежний експерт з питань захисту від насильства та дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності. Див. за посиланням: <https://www.ohchr.org/en/issues/sexualorientationgender/pages/index.aspx>

ДИСКРИМІНАЦІЯ
і НАСИЛЬСТВО
ЩОДО ЖІНОК
ЛБТІК

Жінки зазнають насильства і дискримінації, оскільки в патріархальній культурі статус жінки в сексуальному відношенні знецінений і поширене ставлення до жінки як до нездатної бути рівною чоловіку. Згідно з патріархальною культурою і патріархатом в цілому, нормою для гетеросексуального білого чоловіка є утримання традиційної сім'ї та вирішення важливих соціальних питань. У цій культурі жінки протиставляються чоловікам як слабкі, емоційні та покірні. Підпорядкування жінок чоловікам є основою патріархату¹³. Основними причинами, через які ЛГБТІК зазнають насильства і дискримінації, є сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність, які відрізняються від "норми", себто гетеросексуальності. Як активізм за права жінок, так і активізм за рівність ЛГБТІК полягає у боротьбі проти патріархату, тому обидві течії можна розглядати через призму руху за гендерну рівність¹⁴.

Відмінність дискримінації жінок ЛБТІК від дискримінації ЛГБТІК-людей взагалі полягає в тому, що жінки зазнають множинної дискримінації¹⁵. Множинна дискримінація означає дискримінування особи за кількома ознаками. Наприклад, дискримінація

жінок ЛБТІК посилюється внаслідок наявності взаємопов'язаних факторів (тобто взаємообумовленості), які на жінок впливають інакшим чином або іншою мірою, ніж на чоловіків та решту жінок. Множинна дискримінація або дискримінація за кількома взаємопов'язаними ознаками може відбуватися через такі чинники як етнічна/расова приналежність, статус представника корінного народу або меншини, колір шкіри, соціальне та економічне положення та/або каста, мова, релігія або релігійні погляди, політичні переконання, етнічне походження, сімейний стан та/або стан материнства, вік, проживання у міській/сільській місцевості, стан здоров'я, інвалідність, майновий стан, сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність та стан інтерсексуальності.

Наприклад, чоловіки-геї можуть не стикатися з проявами сексизму та мізогінії (женоненависництва), як жінки. Лесбійка асоціюється з належністю до декількох уразливих груп одночасно, як жінка та як особа ЛГБТІК. Трансгендерна жінка може стати жертвою насильства як з боку трансгендерної особи, так і жінки. Говорячи про дискримінацію, ми маємо на увазі прямі дії, спрямовані на обме-

ЩО ТАКЕ МНОЖИННА ДИСКРИМІНАЦІЯ

Дискримінація щодо жінок, яка базується на ґендерних стереотипах, стигмі, шкідливих і патріархальних культурних нормах та ґендерно-зумовленому насильстві, негативно впливає на можливість жінок отримати доступ до правосуддя нарівні з чоловіками. Ці взаємопов'язані фактори ускладнюють доступ до правосуддя для жінок з цих груп.

CEDAW, Загальна рекомендація № 33 щодо доступу жінок до правосуддя¹⁶

ження доступу або прав певних груп або окремих осіб. На такі обмеження впливають соціальні стереотипи та упередження. Лесбійку можуть звільнити з роботи, їй можуть відмовити в роботі через її сексуальну орієнтацію, або їй можуть менше

¹³ https://www.researchgate.net/publication/254081111_Feminism_and_Violence_The_Hegemonic_Second_Wave's_Encounter_with_Rape_and_Domestic_Abuse_in_USA_1970-1985

¹⁴ <https://thoughtconomics.com/are-women-suffering-the-greatest-injustice-of-the-twentieth-century/>

¹⁵ Загальні рекомендації № 1-37 Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок (ООН Жінки, 2018 рік), стор. 209 Див. за посиланням: <http://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/03/cedaw-general-recommendations---ukraine>.

¹⁶ Там само.

платити через те, що вона є жінкою. Серед багатьох форм дискримінації, насильство, включаючи сексуальне насильство і сексуальні домагання, є найбільш поширеними формами і потребують особливої уваги. Щодня жінки ЛБТІК можуть стикатися з психологічним насильством, як у своїх сім'ях, так і в суспільному середовищі. Важко уявити собі нормальне життя під постійним наглядом, коли неможливо передбачити реакцію людей навколо вас щойно вони дізнаються про вашу сексуальну орієнтацію та/або гендерну ідентичність, і які це може мати наслідки. Повсякденні речі, наприклад похід в кіно чи ресторан, можуть закінчитися психологічним або фізичним насильством.

Багато жінок-лесбійок стають жертвами сексуального насильства і зґвалтування через сексуальну орієнтацію, яке ґрунтується на соціальному стереотипі, що лесбійка - це жінка, у якої ніколи не було «справжнього чоловіка». Поширеною формою сексуального насильства є так зване «виправне», або «покаральне» зґвалтування, коли чоловіки ґвалтують жінок, яких вважають лесбійками під приводом спроби «вилікувати» лесбійство своїх жертв. Часто жінки ЛБТІК відмовляються повідомляти правоохоронним органам про вчинене щодо

них насильство через побоювання ще раз пережити психологічну травму, цього разу з боку співробітників правоохоронних органів.

Лесбійки та бісексуальні жінки часто стають жертвами насильства, їм загрожують розлученням з дітьми колишні партнери-чоловіки, коли дізнаються про їх сексуальну орієнтацію.

Жінки-трансгендери найчастіше зазнають насильства і дискримінації через їхній «аномальний» зовнішній вигляд під час проходження курсу гормональної терапії. Жінкам-трансгендерам важко знайти роботу, оскільки їхній зовнішній вигляд не відповідає тій статі, яка зазначена у їх документах. Крім того, жінки ЛБТІК дуже часто стикаються з дискримінацією, нерівним ставленням та насильством з боку медичних працівників, які відмовляються надавати якісні послуги через гомофобію, трансфобію або відсутність знань та навичок. Жінки-трансгендери, які працюють у секс-індустрії, та ув'язнені зазнають особливої загрози стати жертвами смертельно небезпечного або надзвичайно жорстокого насильства.

Жінки ЛБТІК стикаються з великою кількістю проблем і перешкод, як юридичних, так і соціальних.

ЗАКОНОДАВСТВО:

1. Відсутність правового захисту від дискримінації за ознакою СОПССО.
2. Відсутність правових засобів укладення шлюбу або офіційного оформлення партнерських відносин.
3. Відсутність правових засобів щодо усиновлення дитини партнера.
4. Відсутність законодавчих актів, які передбачають захист від злочинів на ґрунті ненависті, обумовленої гомофобними та трансфобними настроями.
5. Обмежений доступ до репродуктивних технологій.
6. Відсутність захисту від проявів домашнього та сексуального насильства.
7. Відсутність права не бути зобов'язаним свідчити в судовому процесі проти партнера.
8. Доступ до прав успадкування та спільної власності.
9. Доступ до якісних медичних послуг та допомоги.
10. Доступ до правосуддя в плані відсутності правового захисту від насильства та дискримінації.
11. Ненависницька риторика на адресу жінок ЛБТІК та прояви сексизму.

СТАНДАРТИ ООН
ЩОДО ЗАХИСТУ
ПРАВ ЖІНОК
ЛБГІК

У Загальній декларації прав людини¹⁸, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права¹⁹, а також у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права²⁰ визначаються заборонені підстави для дискримінації, але цей перелік не є вичерпним.

Комітет CEDAW згадує сексуальну орієнтацію як заборонену підставу для дискримінації у декількох Загальних рекомендаціях № 25, 28, 33, 35, 37. Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок неодноразово підкреслював у таких інструментах з тлумачення Конвенції, як Загальні рекомендації та моніторингові

механізми (наприклад, Заключні зауваження, що надаються державам-учасницям), що всі форми дискримінації, в тому числі множинна дискримінація та дискримінація за ознаками СОГССО, пов'язані між собою.

У 2011 році Рада ООН з прав людини прийняла першу з низки резолюцій щодо сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності - Резолюцію 17/19.²⁴ Це був важливий крок, який продемонстрував позицію ООН. Ще дві резолюції з цієї тематики були прийняті відповідно у 2014 та 2016 році, зокрема: Резолюція 27/32 «Права людини,

Відповідно до статті 7 Загальної декларації прав людини:
"Всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої дискримінації, на рівний їх захист законом. Усі люди мають право на рівний захист від якої б то не було дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації"²¹.

В своїй Загальній рекомендації №28 про основні зобов'язання держав-учасниць Комітет CEDAW, зокрема, відзначив, що дискримінація жінок за ознаками статі та гендеру нерозривно пов'язана з іншими факторами, які впливають на жінок, такими як етнічна належність, релігія, статус, вік, сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність і т.і.²²

У своїх Заключних зауваженнях до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок Комітет рекомендував Україні забезпечити необхідний захист від дискримінації та насильства по відношенню до лесбійок, бісексуальних та трансгендерних жінок, зокрема, шляхом прийняття антидискримінаційного законодавства та перегляду існуючих дискримінаційних законів, які забороняють взаємопов'язані форми дискримінації²³.

¹⁸ Організація Об'єднаних Націй, Загальна декларація прав людини. Стаття 7. Див. за посиланням: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

¹⁹ Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Див. за посиланням: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

²⁰ Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Див. за посиланням: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>

²¹ Див. 12.

²² CEDAW/C/GC/28. Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок, Загальна рекомендація № 28 (про основні зобов'язання держав-учасниць відповідно до статті 2), пункт 18. Див. за посиланням: <https://www.refworld.org/docid/4d467ea72.html>.

²³ CEDAW/C/UKR/CO/8. Заключні зауваження до восьмої періодичної доповіді України, Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок (3 березня 2017 року), Рекомендація № 45 Див. за посиланням: <https://digitallibrary.un.org/record/1286284?ln=en>

²⁴ Організація Об'єднаних Націй, Резолюції щодо сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, Див. за посиланням: <https://www.ohchr.org/en/issues/discrimination/pages/lgbtunresolutions.aspx>

ЗАХИСТ

сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність», прийнята 2 жовтня 2014 року²⁵, та Резолюція 32/2 «Захист від насильства та дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності», прийнята 30 червня 2016 року²⁶. Відповідно до Резолюції 32/2 УВКБ ООН призначило Незалежного експерта з питань захисту від насильства та дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності²⁷, до повноважень якого, зокрема, входить робота у співробітництві з державами з метою сприяння виконанню заходів, спрямованих на захист всіх людей від насильства та дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Така робота може включати моніторингові візити та співробітництво з місцевими неурядовими організаціями.

В одному з основних принципів Цілей сталого розвитку до 2030 року²⁸, “Не залишити нікого осторонь” ще раз підтверджується важливість дотримання Загальної декларації прав людини, в якій, зокрема, стверджується: “Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах”. Дискримінація та виключення з соціального

життя, у своїх численних формах, є значною, якщо не головною, перешкодою на шляху досягнення Цілей сталого розвитку, якщо ЛГБТК, а також інші дискриміновані, соціально виключені та маргіналізовані групи людей не будуть повною мірою включатися до відповідних процесів.

**ВСІ ЛЮДИ
НАРОДЖУЮТЬСЯ
ВІЛЬНИМИ І РІВНИМИ
У СВОЙ ГІДНОСТІ ТА
ПРАВАХ**

²⁵ A/HRC/RES/27/32. Резолюція 27/32 “Права людини, сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність”. Див. за посиланням: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/177/32/PDF/G1417732.pdf?OpenElement>

²⁶ A/HRC/RES/32/2. Резолюція 32/2 “Захист від насильства та дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності”. Див. за посиланням: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/RES/32/2

²⁷ Там само.

²⁸ Організація Об'єднаних Націй, Україна, Цілі сталого розвитку 2016-2030. Див. за посиланням: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

ДИСКРИМІНАЦІЯ
ТА ПОРУШЕННЯ
ПРАВ ЛЮДИНИ
В УКРАЇНІ

Відповідно до Конституції України (стаття 24)²⁹, громадяни України мають рівні права і свободи та є рівними перед законом, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови або інших ознак.

У вересні 2009 року набув чинності Закон України “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні”³⁰, в якому наводиться визначення дискримінації та її форм.

В цьому законі дискримінація визначається як ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси,

кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі - певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами будь-яким встановленим у цьому законі чином, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Дискримінація за ознаками СОГІС-СО - це невинуватене та незаконне

обмеження прав та свобод особи або групи осіб, якими вільно та без обмежень користуються інші люди, за ознаками сексуальної орієнтації та/або гендерної ідентичності.

Особа, яка зазнала дискримінації за ознаками релігії, переконань, інвалідності, віку або сексуальної орієнтації, повинна мати належні засоби правового захисту³¹.

В Законі України “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні” розрізняються наступні форми дискримінації: пряма дискримінація, непряма дискримінація, підбурювання до дискримінації, пособництво у дискримінації та утиск.

ПРЯМА ДИСКРИМІНАЦІЯ

Пряма дискримінація - ситуація, за якої з особою та/або групою осіб за їх певними ознаками поводяться менш прихильно, ніж з іншою особою та/або групою осіб в аналогічній ситуації, крім випадків, коли таке поводження має правомірну мету, способи досягнення якої є належними та необхідними. Пряма дискримінація відбувається, коли за певною ознакою з особою поводяться, поводитись або поводитимуться гірше, ніж з іншими особами в аналогічній ситуації³².

НЕПРЯМА ДИСКРИМІНАЦІЯ

Непряма дискримінація - ситуація, за якої внаслідок реалізації чи застосування формально нейтральних правових норм, критеріїв оцінки,

²⁹ Конституція України, Див. за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA%96-%D0%B2%D1%80/ed20140302>

³⁰ Україна, Закон “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні” № 5207-VI від 13 травня 2014 року.

Див. за посиланням: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>

³¹ Директива Ради Європи 2000/78/ЕС від 27.11.2000 про встановлення загальних правил рівного ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності, пункт 11. Див. за посиланням: http://ecmi-epp.org/wp-content/uploads/2015/03/Council-2000_78_EC_UK.pdf

³² Див. 15.

правил, вимог чи практики для особи та/або групи осіб за їх певними ознаками виникає менш сприятливе становище порівняно з іншими особами та/або групами осіб, крім випадків, коли їх реалізація чи застосування має правомірну мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Непряма дискримінація відбувається, коли внаслідок реалізації чи застосування формально нейтральних правових норм, критеріїв оцінки, правил, вимог чи практики для особи та/або групи осіб за їх певними ознаками виникає менш сприятливе становище порівняно з іншими особами та/або групами осіб, крім випадків, коли їх реалізація чи застосування має правомірну мету, способи досягнення якої є належними та необхідними³³.

ПІДБУРЮВАННЯ ДО ДИСКРИМІНАЦІЇ

Підбурювання до дискримінації - видання вказівок, інструкцій або заклики до дискримінації стосовно особи та/або групи осіб за їх певними ознаками.

ПОСОБНИЦТВО У ДИСКРИМІНАЦІЇ

Пособництво у дискримінації - будь-яка свідома допомога у вчиненні дій або бездіяльності, спрямованих на виникнення дискримінації.

УТИСК

Утиск - небажана для особи та/або групи осіб поведінка, метою або наслідком якої є приниження їх людської гідності за певними ознаками або створення стосовно такої особи чи групи осіб напруженої, ворожої, образливої або зневажливої атмосфери.

Ця форма дискримінації проявляється у небажаній поведінці по відношенню до особи та/або групи осіб за певними ознаками або у створенні напруженої, ворожої, образливої або зневажливої атмосфери і т.і.³⁴

³³ Див 15.

³⁴ Див. 15.

Слід відзначити, що єдина згадка про заборону дискримінації за ознакою СОП міститься у статті 2-1 Кодексу законів про працю України³⁵, згідно з якою забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного, соціального та іноземного походження, віку, стану здоров'я, інвалідності, підозри чи наявності ВІЛ-інфекції, сімейного та майнового стану, сімейних обов'язків, місця проживання, членства у професійній спілці чи іншому об'єднанні громадян, участі у страйку, звернення або наміру звернення до суду чи інших органів за захистом своїх прав або надання підтримки іншим працівникам у захисті їх прав, за мовними або іншими ознаками, не пов'язаними з характером роботи або умовами її виконання.

Крім вищезгаданих нормативно-правових актів, дискримінація забороняється згідно із Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»³⁶ та «Про основи соціальної захищеності осіб з

інвалідністю в Україні»³⁷ - але в жодному з них не згадується сексуальна орієнтація або гендерна ідентичність та гендерне самовираження.

В Україні особи, які порушують законодавство щодо запобігання та протидії дискримінації, можуть бути притягнуті до цивільної, адміністративної або кримінальної відповідальності.

7 травня 2014 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ надіслав до апеляційних судів лист (№ 10-644/0/4-14), згідно з яким прямо забороняється дискримінація у сфері праці за ознакою сексуальної орієнтації³⁸. Суд наголосив, що при розгляді випадків щодо дискримінації у сфері трудових відносин важливо враховувати існуюче антидискримінаційне законодавство, згідно з яким забороняється дискримінація за будь-якою ознакою.

Хоча у національному законодавстві відсутнє визначення множинних форм дискримінації, до деяких з національних програмних документів включені цільові заходи, спрямовані на усунення множинних форм дискримінації:

Національний план дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року:

здійснення гендерного аналізу потреб різних груп внутрішньо переміщених жінок і дівчат, включаючи тих, що піддаються різним формам множинної дискримінації (в тому числі вдів, жінок і дівчат з інвалідністю, літніх жінок, жінок, що належать до ромських національних меншин або сексуальних меншин), та розроблення пропозицій щодо регулювання виявлених потреб³⁹.

³⁵ Україна, Кодекс законів про працю України, стаття 2-1 «Рівність трудових прав громадян України». Див. за посиланням: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/322-08>

³⁶ Україна, Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Див. за посиланням: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

³⁷ Україна, «Закон про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні». Див. за посиланням: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

³⁸ УВКПЛ, Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 15 червня 2014 року, пункт 1. Див. за посиланням: http://www.un.org.ua/images/stories/Report_15_June_2014_ua.pdf

³⁹ Україна, Розпорядження Кабінету Міністрів № 634-р «Про затвердження Національного плану дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року» від 5 вересня 2018 року. Див. за посиланням: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-go-planu-dij-z-vikonannya-rekomo-zhinok-do-vosmoji-periodichnoyi-dopovidi-ukrayini-pro-vikonannya-konvenciyi-pro-likvidaciyu-vsih-form-diskriminaciyi-shchodo-zhinok-na-period-do-2021-roku>

До найбільш поширених ознак, за якими відбувається дискримінація в Україні, належать такі чинники як вік (40 % респондентів), інвалідність (32%), сексуальна орієнтація (24 %), стан здоров'я (25 %) та стать (25 %). Крім того, один з п'яти респондентів вважає, що в Україні існує дискримінація за майновим станом та політичними поглядами.

Ознака	дослідження 2016 року, %	дослідження 2018 року, %
Вік	37.4	39.7
Інвалідність	32.7	38.1
Сексуальна орієнтація	21.6	24.9
Стан здоров'я	20.3	24.8
Стать	20.4	22.0

Наймолодші респонденти частіше згадували дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації (31% порівняно з 24.9% всіх респондентів). Порівняно з 2016 роком спостерігається збільшення рівня підтримки громадськістю обмежень прав представників ЛГБТК-спільноти.

Оцінка допустимості обмежень прав ЛГБТК	дослідження 2016 року, %	дослідження 2018 року, %
Ні, права не можна обмежувати	41.3	37.5
Можна обмежувати за певних умов	27.3	26.3
Повинні бути обмежені безумовно	18.9	20.6
Важко сказати	12.5	15.6

Джерело: Резюме дослідження змін у сприйнятті та розумінні проблематики прав людини в Україні, 2016-2018 роки ¹⁷

¹⁷ Права людини, Оцінка змін (2016-2018), Результати другого соціологічного дослідження. (Фонд «Демократичні ініціативи», ПРООН, Центр інформації про права людини, 2018 рік). Див. за посиланням: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/19484532155c0fae449caba5.69437042.pdf>

ЧОГО ВИМАГАЄ
СПІЛЬНОТА
ЛГБТІК?

Люди, що належать до спільноти ЛГБТІК, вимагають рівності в законі та на практиці:

Зміна законів шляхом закріплення рівних прав та виключення положень, які передбачають прямі та непрямі заборони та обмеження. Приклад 1: замінити визначення шлюбу “союз між жінкою та чоловіком” на “союз між подружжям”.

Приклад 2: доповнити антидискримінаційне законодавство, заборонивши дискримінацію за ознаками сексуальної орієнтації та/або гендерної ідентичності. Люди часто запитують, чому використовуване в законодавстві формулювання “та на інших підставах” не достатнє стосовно до сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності? Відповідь наступна: коли ми маємо справу із соціальною упередженістю, важливе чітке визначення в законі цих підстав, аби люди повною мірою визнавали їх дійсність поруч з іншими підставами.

Захист від насильства та дискримінації шляхом криміналізації гомофобних та трансфобних злочинів на ґрунті ненависті. Приклад: вбивство на ґрунті гомофобії має класифікуватися як вбивство,

вмотивоване ненавистю по відношенню до групи осіб. Це не просто вбивство, якщо особу було вбито за те, що вона гей, лесбійка або трансгендер, і цього б ніколи не відбулося, якби ця особа не належала до ЛГБТІК.

Рівне ставлення передбачає систематичну роботу з подолання упередження щодо ЛГБТІК, зокрема просвітницьку діяльність та роботу з підвищення обізнаності з акцентом на ЛГБТІК-людях у всіх сферах життя, тобто у сфері освіти, культури, праці, економіки, охорони здоров'я та т.і. Держава має доносити до громадськості думку про те, що гомофобія та трансфобія, так само як і расизм та антисемітизм, неприйнятні в суспільстві.

Помітність та присутність у громадсько-політичному житті означає присутність та помітність у засобах масової інформації, на громадських заходах та акціях, а також на громадських обговореннях. Чи означає це нав'язування чогось? Аби щось нав'язати, треба займати домінантне положення та мати здатність змусити людину зробити те, чого вона робити не хоче. Не можна

нав'язати комусь сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність, адже це особисте самовідчуття, як і гетеросексуальність. ЛГБТІК-люди - це меншість у гетеросексуальному суспільстві. Представники цієї меншості щоденно стикаються із невдоволенням або насильством по відношенню до них. Аби здійснити відкритий камінг-аут в якості представника ЛГБТІК, особі необхідно подолати численні складнощі, які ніколи не зникають. Було б неправдою сказати, що це “модно”, “заразливо” або може бути комусь “нав'язане”. Якби особі можна було нав'язати сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність, всі були б гетеросексуалами і цисгендерами (біологічна стать відповідає гендерній ідентичності).

Соціальне прийняття. Через переважуючу гомофобію та трансфобію ЛГБТІК-люди часто почуваються ніби в ізоляції або у вигнанні, не здатними жити повноцінним життям. Це обумовлюється існуючими негативними стереотипами щодо ЛГБТІК-людей та відсутністю достовірної інформації стосовно гомосексуальності та трансгендерної ідентичності.

Важливо відзначити, що спосіб досягнення рівності всієї спільноти ЛГБТІК (так само, як і всього жіночого руху) не можна розглядати як однорідний та такий, якому притаманні однакові потреби. Наприклад, наміри жінок ЛБТІК можуть суттєво відрізнятися від намірів геїв та бісексуальних чоловіків в плані пріоритетів. Жінки ЛБТІК проголосили своєю головною метою як групи боротьбу за свої сексуальні та репродуктивні права, а також протидію сексуальному та репродуктивному насильству, сексизму та мізогінії. Геї та бісексуальні чоловіки частіше акцентують першочергову увагу на політичних та економічних права. І ще один приклад: для жінок важливе значення має боротьба за свої права на усиновлення та проти ініціатив за заборону абортів, в той же час наміри гей-спільноти часто не пов'язані безпосередньо із зусиллями в цій сфері⁴⁰.

⁴⁰ Joseph Nicholas DeFilippis, A Queer Liberation Movement? A Qualitative Content Analysis of Queer Liberation Organizations, Investigating Whether They are Building a Separate Social Movement. (Portland State University, 2015.) [Джозеф Ніколас ДеФіліппіс, «Визвольний рух квірів? Якісний аналіз суті визвольних організацій квірів, дослідження питання про побудову ними окремого соціального руху»]. Див. за посиланням: https://pdxscholar.library.pdx.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3472&context=open_access_etds

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Моменти, що викликають занепокоєння, та рекомендації Комітету CEDAW Україні:

В своїх Заключних зауваженнях до восьмої періодичної доповіді України Комітет висловив занепокоєння з приводу дискримінації щодо лесбійок, бісексуальних та трансгендерних жінок⁴¹:

45. Комітет стурбований повідомленнями про дискримінацію, переслідування та агресивну риторику, що базуються на негативних стереотипах і спрямовані проти лесбійок, бісексуальних і трансгендерних жінок, а також відсутністю притулків для лесбійок, бісексуальних і трансгендерних жінок, що стали жертвами насильства. Комітет також занепокоєний відсутністю інформації про медичні послуги і права, доступні лесбійкам, бісексуальним і трансгендерним жінкам, а також недостатністю підготовки медичного персоналу стосовно потреб таких жінок.

46. Комітет рекомендує державі-учасниці забезпечити необхідний захист від дискримінації та насильства по відношенню до лесбійок, бісексуальних і трансгендерних жінок, зокрема шляхом прийняття антидискримінаційного законодавства і перегляду діючих дискримінаційних законів, які забороняють форми множинної дискримінації, а також забезпечити доступ до житла і допомоги для лесбійок, бісексуальних і трансгендерних жінок, що стали жертвами насильства, та навчання медичного персоналу і співробітників поліції та правоохоронних органів.

З урахування того, що ратифікувавши CEDAW Україна

взяла на себе зобов'язання вжити на національному рівні всіх необхідних заходів задля забезпечення повного здійснення прав, рекомендації Комітету CEDAW є обов'язковими для України.

Одним із прикладів вдалого виконання рекомендацій Комітету ООН та співробітництва з українськими центральними органами виконавчої влади є внесення доповнень до процедури зміни статевої належності.

До 2016 року в Україні діяла Постанова Міністерства охорони здоров'я №60 від 03.02.2011⁴², згідно з якою регулювалася процедура зміни статевої належності. Ця Постанова прямо порушувала права людини, а сама процедура була довгою, складною та дискримінаційною. Наприклад, ця процедура була не доступна для трансгендерних осіб, які мали неповнолітніх дітей, були одружені, не мали постійного місця роботи або місця проживання і т.і. У багатьох випадках комісія з проведення огляду приймала рішення щодо доцільності зміни статевої належності в кожному конкретному випадку, вимагала повної стерилізації, хоча подібної офіційної вимоги ніколи не існувало.

Лише у вересні 2016 року, після низки позовів, рекомендацій Комітету CEDAW та тривалої роботи з Міністерством охорони здоров'я, було розроблено Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної та третинної

⁴¹ CEDAW/C/UKR/CO/8. Заключні зауваження до восьмої періодичної доповіді України. Комітет з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок (3 березня 2017 року): <https://digitallibrary.un.org/record/1286284?ln=en>

⁴² Україна, Наказ Міністерства охорони здоров'я № 60 "Про удосконалення надання медичної допомоги особам, які потребують зміни (корекції) статевої належності" від 3 лютого 2011 року. Див. за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0239-11>

медичної допомоги «Гендерна дисфорія»⁴³. Після цього, наприкінці 2016 року, було видано Наказ⁴⁴ про встановлення процедури отримання медичного свідоцтва, необхідного для зміни імені та статі в офіційних документах.

Нова процедура - не ідеальна, велика кількість трансгендерних осіб може покаржитись на певні елементи, але

все одно це удосконалення порівняно з попередньою процедурою. На даний момент процедура зміни статевої належності не накладає жодних обмежень на трансгендерних осіб, які мають дітей або одружені. Власне, вона не накладає взагалі ніяких обмежень. Головна вимога - виконати всі медичні передумови.

Рекомендації українських активістів ЛГБТІК

- Внести зміни до Закону України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні", ввівши поняття сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.
- Переглянути існуючі підзаконні акти та положення, в яких дискримінується спільнота ЛГБТІК.
- Криміналізувати гомофобні та трансфобні злочини на ґрунті ненависті.
- Внести зміни до Закону України "Про протидію домашньому та сексуальному насильству", ввівши поняття сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.
- Прийняти закон щодо шлюбів ЛГБТІК та домашніх партнерських відносин.
- Зняти заборону на всиновлення дитини трансгендерними особами.
- Заснувати притулки для осіб, що постраждали від гомофобії та трансфобії.
- Забезпечити безперешкодний доступ жінок ЛБТІК до репродуктивних технологій.
- Провести підготовку медичного персоналу та лікарів з питань потреб жінок ЛБТІК.
- Забезпечити систематичну підготовку лікарів та

- медичного персоналу, а також проведення кампаній з підвищення обізнаності та надання інформації щодо гомосексуальності та трансгендерної ідентичності широкій громадськості в рамках зусиль із подолання негативних стереотипів, насильства та дискримінації.
- Включити курс, присвячений правам людини та толерантності, до навчальної програми середньої школи.
  - Розробити курс "Сексуальне та репродуктивне здоров'я" та включити його до навчальної програми середньої школи.

П'ять основних правових зобов'язань держав стосовно захисту прав людини ЛГБТІК-осіб, зазначені у Глобальній кампанії ООН проти гомофобії та трансфобії "Народжені вільними та рівними" :

Держави повинні забезпечити:

1. Захист людей від насильства, зумовленого гомофобією та трансфобією
2. Запобігання катуванню чи жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню з особами ЛГБТІК
3. Декриміналізацію гомосексуальності

⁴³ Україна, Наказ Міністерства охорони здоров'я № 972 про розробку уніфікованого клінічного протоколу первинної, вторинної та третинної медичної допомоги "Гендерна дисфорія" від 15 вересня 2016 року. Див. за посиланням: http://mtd.dec.gov.ua/images/dodatki/2016_972_GenDysfor/2016_972_nakaz_GenDysfor.pdf

⁴⁴ Україна, Наказ Міністерства охорони здоров'я № 1041 про встановлення медико-біологічних та соціально-психологічних показань для зміни статевої належності та затвердження форм стандартної медичної документації й інструкції щодо її заповнення, від 5 жовтня 2016 року. Див. за посиланням: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1589-16>

4. Заборону дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності
5. Повагу до свободи висловлювання думок, об'єднання та мирних зібрань.

П'ять основних правових зобов'язань держав стосовно захисту прав людини ЛГБТІК-осіб, зазначені у Глобальній кампанії ООН проти гомофобії та трансфобії "Народжені вільними та рівними"⁴⁵:

Держави повинні забезпечити:

1. Захист людей від насильства, зумовленого гомофобією та трансфобією
2. Запобігання катуванню чи жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню з особами ЛГБТІК
3. Декриміналізацію гомосексуальності
4. Заборону дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності
5. Повагу до свободи висловлювання думок, об'єднання та мирних зібрань.

Яких заходів може вжити держава Україна

До рекомендації щодо забезпечення захисту від гомофобії та гомофобного насильства входять, зокрема, рекомендації стосовно включення сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності в якості захищених ознак до кримінального законодавства, яке стосується "злочинів на ґрунті ненависті".

Забезпечити ефективний збір та облік статистичних даних щодо насильства на ґрунті ненависті, вмотивованого упередженістю стосовно сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

⁴⁵ Народжені вільними та рівними. Сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність у міжнародному законодавстві з прав людини (Організація Об'єднаних Націй, 2012 рік). Див. за посиланням: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/BornFreeAndEqualLowRes.pdf>

⁴⁶ ГО "Інсайт", Неофіційна доповідь стосовно становища лесбійок, бісексуальних жінок, транс-людей та інтерсексуальних людей в Україні (2017 рік). Див. за посиланням: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/UKR/INT_CEDAW_NGO_UKR_26350_E.pdf

⁴⁷ Silvan Agius, Richard Köhler, Sophie Aujean, Julia Ehrт, Human Rights and Gender Identity: Best Practice Catalogue [Сільван Аріус, Річард Келер, Софі Оджин, Юлія Ерт, Права людини та гендерна ідентичність: збірка найкращих практик]. (2011 рік). Див. за посиланням: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/hr_and_gender_identity_best_practices_dec2011.pdf

Забезпечити ефективне розслідування таких справ. Провести відповідну підготовку співробітників правозахисних органів та судів.

Прийняти відповідні закони, в яких СОГІССО визначені як заборонені підстави для дискримінації. Зокрема, забезпечити рівний доступ до сфери праці, охорони здоров'я і т.і. Провести тренінги з питань усунення соціальних стереотипів щодо ЛГБТІК⁴⁶.

Міжнародні організації, такі як європейське відділення ILGA, дають державам наступні рекомендації стосовно захисту прав ЛГБТІК-людей, зокрема жінок-ЛБТІК⁴⁷:

- Реалізація міжнародних стандартів в галузі прав людини: затвердження на національному рівні Джокьякартських принципів; визнання гендерної ідентичності в системі ООН з прав людини.
- Введення в дію законодавства щодо злочинів на ґрунті ненависті.
- Прийняття оперативних та прозорих процедур зміни імені та статі.
- Скасування стерилізації та інших примусових заходів медичного лікування.
- Забезпечення доступності системи охорони здоров'я.
- Відокремлення подружнього статусу від процесу гендерного визнання.
- Включення гендерної ідентичності до сфери охоплення органів з питань рівності.
- Проведення роботи із навчання та підвищення обізнаності із парламентаріями, спеціалістами та широкою громадськістю.

ГЛОСАРІЙ⁴⁸

⁴⁸ Організація Об'єднаних Націй, Вільні та рівні. Визначення. Див. за посиланням: <https://www.unfe.org/definitions/>

ЛГБТ/ЛГБТІК

Абревіатура ЛГБТ розшифровується як “лесбійки, геї, бісексуали та трансгендери”; ЛГБТІК - як “лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, інтерсекси та квіри”. Хоча ці терміни стають все більш поширеними, у різних культурах використовують різні терміни для опису осіб, які мають одностатеві сексуальні відносини або демонструють небінарні гендерні ідентичності (наприклад, хіджра (hijra), меті (meti), лала (lala), скесана (skesana), мотсоалле (motsoalle), мітхлі (mithli), кучу (kuchu), кавейн (kawein), травесті (travesty), муксе (muxé), фа’афатін (fa’afatine), факалеті (fakaleiti), хамдженсгара (hamjensgara) та дводуховні (two-spirit)).

ТРАНСГЕНДЕР (ТРАНС)

Трансгендер (іноді скорочено «транс») - це узагальнюючий термін, який використовується для описання широкого кола різновидів ідентичності, за яких зовнішній вигляд та ознаки особи сприймаються як гендерно-атипові, в тому числі для описання транссексуальних людей, крос-дресерів (яких іноді називають “трансвеститами”), а також людей, які відносять себе до третього гендеру. Транс-жінки визначають себе як жінки, але при народженні були віднесені до чоловічої статі; транс-чоловіки визначають себе як чоловіки, але при народженні були віднесені до жіночої статі; інші транс-люди взагалі не визначають себе в рамках бінарної гендерної системи. Деякі трансгендерні люди звертаються по операцію або приймають гормони, аби привести власне тіло у відповідність до своєї гендерної ідентичності; інші цього не роблять.

ІНТЕРСЕСУАЛ

Інтерсексуальні люди народжуються з фізичними або біологічними статевими ознаками (як-от статеві анатомія, репродуктивні органи, набір гормонів та/або хромосом), які не відповідають типовим визначенням “чоловік” або “жінка”. Ці ознаки можуть бути помітні при народженні або проявитися пізніше, часто під час статевого дозрівання. Інтерсексуальні люди можуть мати будь-яку сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність.

СЕСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ

Сексуальна орієнтація означає фізичний, романтичний та/або емоційний потяг особи до інших людей. Кожен має сексуальну орієнтацію, яка є частиною його/її ідентичності. Чоловіки-геї та лесбійки відчують потяг до осіб тієї ж статі, що і у них самих. Гетеросексуальні люди відчують потяг до осіб протилежної статі. Гетеросексуальні люди відчують потяг до осіб протилежної статі. Бісексуальні люди (іноді скорочено “бі”) можуть відчувати потяг як до осіб тієї ж статі, що і у них самих, так і до осіб протилежної статі. Сексуальна орієнтація не пов’язана із гендерною ідентичністю та статевими ознаками.

ГЕНДЕРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Гендерна ідентичність відображає глибоке відчуття власного гендеру. Кожен має гендерну ідентичність, яка є частиною його/її ідентичності. Як правило, гендерна ідентичність особи відповідає статі, заданій йому/їй при народженні. Трансгендер (іноді скорочено “транс”) - це загальний термін, який використовується для описання широкого кола різновидів ідентичності, в тому числі для описання транссексуальних людей, крос-дресерів (яких іноді називають “трансвеститами”), людей, які відносять себе до третього гендеру, та інших людей, зовнішній вигляд та ознаки яких сприймаються як гендерно-атипові та чиє відчуття власного гендеру відрізняється від статі, заданої при народженні. Транс-жінки визначають себе як жінки, але при народженні були віднесені до чоловічої статі. Транс-чоловіки визначають себе як чоловіки, але при народженні були віднесені до жіночої статі. Цисгендер - це термін, який використовується для опису людей, чиє відчуття власного гендеру відповідає статі, заданій їм при народженні. Гендерна ідентичність відрізняється від сексуальної орієнтації та статевих ознак.

ГЕНДЕРНЕ САМОВИРАЖЕННЯ

Гендерне самовираження - це той спосіб, у який ми виражаємо власний гендер через дії або зовнішній вигляд. Гендерне самовираження може бути будь-якою комбінацією маскуліності, фемінінності та андрогінності. Для багатьох людей гендерне самовираження співпадає з уявленнями суспільства про належне для їхнього гендеру. Для інших людей - не співпадає. Люди, чиє гендерне самовираження не відповідає нормам та очікуванням суспільства (наприклад, чоловіки, яких вважають “женоподібними” та жінки, яких вважають “чоловікоподібними”), часто стикаються з жорсткими діями, в тому числі із фізичним, сексуальним, психологічним насильством і знущанням. Гендерне самовираження особи не завжди пов’язане з його/її біологічною статтю, гендером або сексуальною орієнтацією.

ГОМОФОБІЯ

Гомофобія - це ірраціональний страх, ненависть або відраза по відношенню до лесбійок, геїв або бісексуальних людей.

ТРАНСФОБІЯ

Трансфобія - це ірраціональний страх, ненависть або відраза по відношенню до трансгендерних людей.

БІФОБІЯ

Біфобія - це ірраціональний страх, ненависть або відраза по відношенню до бісексуальних людей.

ПРАКТИЧНІ
ПРИКЛАДИ

ПРАКТИЧНІ

ПРИКЛАДИ

1.

Трансгендерна жінка хоче всиновити дитину, але як людина з діагнозом “транссексуалізм” підпадає під заборону на всиновлення. Аналогічна заборона застосовується щодо людей з діагностованими певними медичними станами та ВІЛ-інфікованих людей⁴⁹.

2.

Перебуваючи у відпустці зі своєю дівчиною, жінка-лесбійка зазнала фізичного насильства через свою сексуальну орієнтацію. По сусідству відпочивали дві гетеросексуальні родини. Одного вечора один з чоловіків почав чіплятися до жінки-лесбійки, запитуючи, чи має вона чоловіка або є лесбійкою. Після того, як йому сказали, що вона насправді є лесбійкою, він почав її бити. Під час фізичного нападу чоловік продовжував вигукувати гомофобні образи. Поліція кваліфікувала цей інцидент як просте хуліганство, ігноруючи мотив ворожого ставлення до ЛГБТІК. Відповідно до закону, напад з мотивів ненависті передбачає більш серйозну відповідальність.

3.

Жінка-лесбійка стала жертвою сексуального насильства (зґвалтування), вчиненого її колишнім чоловіком після того, як він дізнався, що вона живе з іншою дівчиною як пара. В поліції цей злочин навіть не зареєстрували, аргументуючи це тим, що ця жінка та її чоловік все ще офіційно одружені.

4.

Колишній чоловік забрав під свою опіку дітей у матері-лесбійки, стверджуючи, що вона психічно хвора (є лесбійкою) та заробляє значно менше грошей через те, що рівень її доходів знизився після кількох років перебування у декретній відпустці. Зважаючи на те, що чоловік заробляє більше грошей та, ймовірно, під впливом гомофобії судді, Суд прийняв рішення про те, що мати-лесбійка не може бути надійним опікуном.

⁴⁹ Україна, Наказ Міністерства охорони здоров'я № 479 "Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем" від 20 серпня 2018 року. Див. за посиланням: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1022-08>

Canada

ООН Жінки в Україні
вул. Еспланадна, 20, Київ
01023, Україна
www.unwomen.org

<http://ukraine.unwomen.org>
www.facebook.com/unwomenukraine
www.twitter.com/unwomenukraine
www.youtube.com/unwomen
www.flickr.com/unwomeneuropecentralasia